

ดุष्ฎิมาลา แห่ง พ.จุฬา เพื่อความวัฒนาของสังคมไทย¹

ไชยยศ เหมะรัชตะ²

ท่านคณบดี ดร. ศักดา ธนิตกุล ศาสตราจารย์พิเศษ จรัญ ภักดีธนากุล ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ คณาจารย์ ท่านผู้มีเกียรติและศิษย์ที่รัก

วันนี้เป็นวันสำคัญของคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือเป็นวันครบรอบ 38 ปีของการก่อตั้งคณะ แต่ถ้าจะนับย้อนไปตั้งแต่เป็นแผนกวิชานิติศาสตร์ในคณะรัฐศาสตร์ ก็ครบรอบ 53 ปีของการมีการสอนนิติศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรามีศาสตราจารย์ ดร. ประยูร กาญจนดุล เป็นคณบดีท่านแรก ท่านเป็นปราชญ์อาจารย์ผู้มีพระคุณอันประเสริฐของชาวนิติศาสตร์ จุฬาฯ การที่เราได้มาพบกันในวันนี้ นับว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะได้น้อมรำลึกถึงพระคุณและสิ่งที่ท่านได้วางรากฐานอันทำให้คณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ เจริญก้าวหน้ามาจนถึงทุกวันนี้

หัวข้อปาฐกถาในวันนี้คือเรื่อง “ดุष्ฎิมาลา แห่ง พ.จุฬา เพื่อความวัฒนาของสังคมไทย” ผมว่าสิ่งที่สังคมต้องการเวลานี้และยามที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะวิกฤติ พวกเราล้วนเผชิญกับวิบากกรรมหมู่ เราน่าจะมาเสวนากันในเรื่องธรรมะ สำหรับผู้ฟังซึ่งเป็นนักกฎหมายรุ่นใหม่ เพื่อมาสร้างความวัฒนาสถาพรให้กับสังคมไทย ผมดูแล้วว่าทุกวันนี้คนไม่กลัวกฎหมาย ไม่กลัวกฎหมาย ไม่กลัวแม้กระทั่งกตโก คำพูดนี้เป็นคำพูดของท่าน ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในการอภิปรายที่แผนกวิชานิติศาสตร์ ซึ่งตอนนั้นผมยังเป็นนิสิตอยู่ ท่านกล่าวว่า “กฎหมาย กฎหมู่ หรือจะสู้กตโก” เดียวนี้สังเกตดู กตโกเข้าไปเถอะ กระสุนจริง กระสุนปลอม ไม่มีใครกลัว วันนี้เราควรณรงค์ให้คนกลัว “กฎแห่งกรรม” ดีกว่า

เมื่อพูดถึงกฎแห่งกรรมผนวกกับหลักในทางโลก เราจะต้องยึด หลักธรรมาธิปไตย หรือหลักธรรมะเป็นใหญ่ เพราะฉะนั้นเราจะทำการใดจะต้องยึดหลักแห่งความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และเหตุผลเป็นใหญ่ สิ่งสำคัญก็คือใช้ปัญญาพิจารณาด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบธรรมและด้วยความดีงามเป็นสำคัญ จะไม่ใช่หลักอัตตาธิปไตย คือยึดถือตนเอง สุานะ ศักดิ์ศรี ความปราชญ์ของตน เราจะไม่ใช้

¹ เรียบเรียงจาก การบรรยายในงานปาฐกถาประยูร กาญจนดุล ครั้งที่ 2 ณ ห้องประชุมคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2553

² ศาสตราจารย์ ราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน



หลักโลกาภิไธย คือกระแสความนิยมของโลกเป็นใหญ่ นอกจากหลักธรรมาภิไธยแล้ว
 อาจจะฝากหลักที่เป็นคุณธรรม จริยธรรม ที่นักกฎหมายควรจะศึกษาไว้ หลักที่ดีที่สุด
 คือ **“หลักทศพิธราชธรรม”** ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมของพระมหากษัตริย์ หรือผู้ปกครอง
 บ้านเมือง คุณธรรมสิบประการนี้สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรมและ
 เป็นประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดี คือ

- | | |
|--------------|---------------------------|
| 1. ทาน | คือ การให้ |
| 2. ศีล | คือ การประพฤติงาม |
| 3. บริจาค | คือ ความเสียสละ |
| 4. อาชวะ | คือ ความซื่อตรง |
| 5. มัทวะ | คือ ความอ่อนโยน |
| 6. ตบะ | คือ ความระงับข่มใจในกิเลส |
| 7. อโกธะ | คือ ความไม่โกรธ |
| 8. อวิหิงสา | คือ ความไม่เบียดเบียน |
| 9. ขันติ | คือ ความอดทน |
| 10. อวิโรธนะ | คือ ความไม่คลาดจากธรรม |

ดังนั้น ขอให้พวกเรายึดมั่นในหลักธรรมสิบประการนี้ และปฏิบัติตามเพื่อ
 ความสงบสุขของบ้านเมือง

นอกจากนี้จะขอกล่าวถึงเรื่อง**จริยธรรม** ซึ่งมาจากคำว่า **“จริย”** หมายถึง
 ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติเมื่อรวมกับคำว่า **“ธรรม”** ที่หมายถึงคุณงามความดี
 ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ ดังนั้น จริยธรรมของนักกฎหมายจึงเป็นกิริยาและ
 ความประพฤติที่ดีงามและถูกต้องตามหลักเกณฑ์แห่งวิชาชีพของนักกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็น
 ตุลาการ อัยการ ทนายความ นิติกร ตำรวจ รวมไปถึงอาจารย์ผู้สอนกฎหมาย พึงยึดถือ
 และปฏิบัติอย่างเคร่งครัดสมดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า
**“ถ้าตัวผู้ใช้กฎหมายปราศจากซึ่งจริยธรรมและศีลธรรมแล้ว สังคมนั้นก็ย่อมประสบ
 กับความปั่นป่วนและหาความสงบสุขไม่ได้”** ดังนั้นพวกเราจึงต้องปฏิบัติตาม
 หลักจริยธรรม และศีลธรรม เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในที่นี่มีอาจารย์สอนกฎหมายรุ่นใหม่หลายคน จึงขอฝากแนวทางและบทบาท
 หน้าที่ของท่านเพื่อผลิตบัณฑิตทางกฎหมายที่มีความรู้คู่คุณธรรมคือต้องดำรงตนเป็น

นักวิชาการผู้มีความยุติธรรม มีความเป็นอิสระ วางตนให้เหมาะสม **ปลูกฝังคุณธรรม ความดีให้แก่ลูกศิษย์และต้องเป็นแบบอย่างที่ดี** เหมือนที่ท่านศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร กล่าวไว้ว่า “ถ้าเราจะสอนใครให้เป็นคนดี เราต้องปฏิบัติให้ดีดูเดียวกัน” อีกอย่างหนึ่งก็คือยึดหลักเมตตาธรรม ไม่อคติต่อศิษย์ และให้อภัยเมื่อศิษย์ผิดพลาด ต้องพัฒนาตนเอง พยายามค้นคว้าวิชาการและการวิจัยอยู่เสมอ อุทิศกายและใจให้กับ การสอน มุ่งหวังให้ศิษย์มีความรู้ ควบคู่ไปกับการ**ปลูกฝังให้ศิษย์มีจิตสำนึกที่จะเสียสละ และรับใช้สังคม**

เมื่อตอนที่บ้านเมืองของเราไม่สงบ เกิดเหตุวุ่นวายทำให้จิตใจของพวกเราว่าวุ่น ท่าน**พระมหาคุณวิชัย วชิรเมธี** ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่อง **สติ** โดยขอให้พวกเราช่วยกัน มองสถานการณ์บ้านเมืองอย่างมีสติและให้ใช้**พลังปัญญา**ในทางบวก แทนที่จะใช้ พลังปัญญาในทางลบ ท่านกล่าวว่า “เมื่อมนุษย์เราขาดสติก็เท่ากับว่าขาดความคิด ที่ผิดๆ ซึ่งมีมีจิตวิญญูอยู่ในหัวของเรานั้นจะเกิดขึ้นและจะเป็นอันตรายอย่างมาก” พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมหลังตรัสรู้คือเรื่อง “**สัมมาทิฐิ**” ให้เรานั้นมีระบบความเชื่อ ระบบความรู้ที่ถูกต้อง ต้องไม่ทำตัวเราเป็นคนวิปริต เพราะถ้าเราวิปริต สังคมและ ประเทศชาติตลอดจนโลกก็จะพลอยวิปริตตามไปด้วย

มีคำถามที่น่าสนใจว่า ความผิดพลาดเริ่มต้นจากที่ใด คำตอบคือเริ่มต้นที่ **ความคิด** ผมได้อ่านหนังสือของ**พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก** เรื่อง**ทุกข์เพราะคิดผิด** และอีกเล่มหนึ่งของ**พระอาจารย์ชยสาโร ภิกขุ** เรื่อง**สุขเป็นก็เป็นสุข** แค่อ่านชื่อของ หนังสือสองเล่มนี้ก็โดนใจแล้ว นับเป็นวลีสำคัญที่เราสามารถนำมาใช้เตือนสติของเรา ได้เสมอ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องระวังความคิด การกระทำ นิสัย และบุคลิกอยู่เสมอ เพราะ ชะตากรรมของคนแต่ละคนซึ่งเป็นมนุษย์นั้นจะเริ่มต้นที่ความคิด **อาวุธที่อันตรายที่สุด และน่ากลัวก็คือการที่สังคมของเราสะสมชุดความคิดที่ผิดๆ และทำให้คนลุกขึ้นมา เกือบขัดแย้งกันเอง** นี่เพียงจะผ่านวิกฤติบ้านเมืองมาไม่นาน ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นความจริงว่า ทุกอย่างก็อยู่ที่พวกเรานี่เอง ต้องช่วยกันหาทางออกว่าทำอย่างไร เราถึงจะแก้ปัญหา ของชาติบ้านเมืองได้ โดยให้**ลดตนเองให้ต่ำทำประเทศให้สูง** เลิกคิดถึงตัวเอง เลิกคิดเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ให้มุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่

พระมหาคุณวิชัย วชิรเมธี ได้ชักชวนให้พวกเราให้สติเป็นทาน โดยอย่าขาดสติ ท่านเตือนสติพวกเราไม่ให้ตกหลุมพรางของ**อคติสี่** คือ



1. จันทาคติ ลำเอียงเพราะความรักใคร่

2. โทษาคติ ลำเอียงเพราะความโกรธ

3. ภัยาคติ ลำเอียงเพราะความกลัว

4. โมหาคติ ลำเอียงเพราะความหลง

หลักธรรมดังกล่าวถือเป็นหลักในการครองตนของนักกฎหมาย

เมื่อช่วงวิสาขบูชาที่ผ่านมา ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการประชุมนานาชาติ ซึ่งเรียกว่า การประชุม วิสาขบูชาโลก มีปราชญ์จากประเทศศรีลังกา ชื่อ **ดร. เอที อิริยัตนะ** ซึ่งศึกษาแนวความคิดของ **มหาตมะ คานธี** และ**หลักธรรมของพระพุทธเจ้า** โดยท่านเรียกหลักธรรมที่นำมาใช้ในยามบ้านเมืองอยู่ในภาวะวิกฤติว่า **หลักสรโรทัย** ซึ่งมาจากคำว่า **“สรรพ”** หมายถึง ทั้งปวง กับคำว่า **“อุทัย”** ที่แปลว่าการตื่นตัว ดังนั้นคำว่า **“สรโรทัย”** จึงหมายถึง **“การตื่นตัวจากอวิชชา และความหลุดพ้นจากความทุกข์ ความยากจน”** เป้าหมายของสรโรทัยมี 3 ประการ คือ

1. ปลุกจิตสำนึกของประชาชนด้วยการใช้ธรรมในพระพุทธศาสนา

2. แนะนำให้ประชาชนใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบพึ่งพาตนเอง

3. ส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินการปกครองตนเองด้วยหลัก

ธรรมาภิบาล

การปลุกจิตสำนึกโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อดำเนินการตามเป้าหมายของ สรโรทัย ให้ใช้หลักพรหมวิหารสี่ และสังคหวัตถุสี่ **พรหมวิหารสี่** ประกอบด้วย

1. เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดีต่อทุกคน

2. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

3. มุทิตา คือ พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นเจริญก้าวหน้า

4. อุเบกขา คือ การมีใจเป็นกลาง

ผมเคยพูดกับอาจารย์บรรดักดิ์ว่าพรหมวิหารสี่ ข้อที่ยากที่สุดคือ **อุเบกขา** เพราะการที่จะวางตัวและวางใจให้เป็นกลางโดยที่จิตใจของเราไม่เสื่อมถอยลงไปในครรลองของความไม่ชอบธรรม บางครั้งก็ทำได้ และต้องปลอบใจตัวเองว่า **“ถ้าทุกคนได้ทุกอย่างดังที่คิด ทั้งชีวิตจะเอาของกองที่ไหน ได้บ้างเสียบ้างข้างเป็นไร กรรมของใครกรรมของเขาเท่านั้นเอง”** ตรึงวลีที่ว่า **“กรรมของใครกรรมของเขาเท่านั้นเอง”** ตรงกับ

เรื่องอุเบกขาที่ทำให้เรารู้สึกว่าบางครั้งเราอยากช่วยคนบางคนที่เราเห็นว่าเขาเป็นคนดี บางครั้งตกอยู่ในฐานะที่น่าจะได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือให้พ้นจากวิบากกรรมของเขา แต่ก็ไม่สามารถจะช่วยได้ แล้วเราจะปฏิเสธอย่างไร โดยไม่让他เสียความรู้สึก เพราะโดยมโนธรรมเราสามารถทำได้โดยถูกต้องหรือ ตรงนี้แหละต้องนำธรรมะในเรื่อง “อุเบกขา” มาเป็นข้อคิดเตือนใจ เพราะถ้าเราไปเคร่งเครียดกับสิ่งที่เราช่วยเขาไม่ได้ และไม่รู้จักปล่อยวาง เราก็เป็นทุกข์

ขอล่าวต่อถึงเรื่องสรรพวิทย์ให้จบ คือ **หลักสังคหัตถุสี่** ประกอบด้วย

- | | |
|--------------|---|
| 1. ทาน | คือ การให้ ที่ทำให้เรารู้สึกเป็นสุข |
| 2. ปิยวาจา | คือ พูดจาไพเราะอ่อนหวาน |
| 3. อุตถจริยา | คือ บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน |
| 4. สมานัตตา | คือ วางตนให้พอดี ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย |

บรรดาธรรมเหล่านี้ เราต้องน้อมนำ **หลักธรรมแห่งความพอเพียง** ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นอยู่เสมอ คือ **เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา** หมายความว่า แม้เราจะเข้าใจในหลักการเพียงใด แต่ถ้าเราไม่เข้าถึงคือมิได้ปฏิบัติ ก็จะไม่สามารถบรรลุถึงผลสำเร็จได้ ขณะเดียวกัน เราจะต้องพัฒนาสิ่งที่เราเข้าใจและปฏิบัติให้ก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ ตัวอย่างเช่น วันนี้สามารถนั่งสมาธิได้ 30 นาที ต่อไปต้องเพิ่มให้ได้ 35 นาที หรือวันนี้สวดมนต์ได้ 5 บท พรุ่งนี้ลดเหลือ 4 บท นับได้ว่าไม่เป็นการพัฒนา

ต่อไปจะกล่าวถึงเรื่อง “ญาณ” ของสัตว์โลกทั้งหลายซึ่งประกอบด้วย **สัญชาตญาณ** ซึ่งหมายถึงความรู้ที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดของมนุษย์และสัตว์ ยกตัวอย่างเช่น หลีนฮุย หมิแพนด้าสามารถเลี้ยวลูกที่ซื้อหลินฮิงด้วยความรักความเมตตาเป็นอย่างดี ตั้งแต่ตัวเท่านี้หัวแม่มือจนเติบโตใหญ่อ้วนไม่ไหว ทั้งๆ ที่ไม่ได้ไปศึกษาดูงานด้านเลี้ยงดูลูกที่เมืองเฉินตู ซึ่งเป็นศูนย์เพาะพันธุ์หมิแพนด้าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศจีน มนุษย์ก็มีสัญชาตญาณแห่งความรักลูก สัญชาตญาณเพื่อการอยู่รอดและรักตัวกลัวตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น พวกเราบางคนอาจจะรู้ว่าพ่อแม่รักเราก็ตอเมื่อได้เป็นพ่อคนแม่คนแล้ว และรู้สึกเสียตายว่าไม่ได้รักและปฏิบัติต่อพ่อแม่เท่าที่ควร ผมเชื่อในเรื่อง**ภพชาติ** ภาพยนตร์เรื่อง “**ลุนบุญ มีระลึกชาติ**” ที่คนไทยสร้าง จนได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ในการประกวดภาพยนตร์นานาชาติเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ชี้ให้เห็นในเรื่องนี้ว่า **คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในชาตินี้ เช่น เป็นพ่อ-แม่-ลูก, สามี-ภริยา, ครู-ศิษย์ อาจเคยเกิดร่วมภพร่วมชาติกันมาในอดีต เป็นเจ้าบุญนายคุณ และเจ้ากรรมนายเวรกันมาก่อน**



มนุษย์นอกจากมีสัญชาตญาณ ยังมี**ปรีชาญาณ** ความรู้จากการเรียนรู้และมี**วิจารณ์ญาณ** สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดี-ไม่ดี อะไรถูก-ผิด นั่นก็คือ**ปัญญาญาณ** ซึ่งเกิดจากการที่เรามีสมาธิที่ดี สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิต การเล่าเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จที่เรียกว่า **“ปึงแว็บ”** ออกมาได้แต่การจะปึงแว็บนั้นไม่ใช่จะได้มาง่ายๆ ถ้าตัวเราไม่หมั่นสั่งสมหาความรู้ ไม่เข้าเรียนไม่อ่านหนังสือ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จซึ่งมีทั้งทางโลกและทางธรรม ถ้าเราเป็นนักปฏิบัติธรรมเพื่อแสวงหาความหลุดพ้น เราจะต้องเข้าถึงคำว่า **วิปัสสนาญาณ** เพื่อไปถึงซึ่งนิพพาน คำว่า นิพพาน ท่าน**พระอาจารย์พุทธทาส** สอนว่า **“นิพพานคือสิ่งที่อยู่เหนือสุข เหนือทุกข์ เหนือดี เหนือชั่ว เหนือบุญ เหนือบาป สิ่งนั้นคือความว่างเปล่า เป็นอนัตตา เป็นความสงบที่ไม่ต้องกลับมาเกิดอีกแล้ว”** การที่คนเราเกิดมาและสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ เช่น เป็นดังอาจารย์รัญที่ก้าวมาถึงการเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาจารย์วรศักดิ์เป็น เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า เป็นราชบัณฑิต ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ คนเรานั้นเมื่อตายไป หากยังไม่หมดกรรมหรือบรรลุนิพพานถึงขั้นเป็นพระอรหันต์ก็ต้องกลับมาเกิดใหม่ ถ้าได้เกิดเป็นมนุษย์ถือว่าโชคดี แต่ทุกชาติก็ต้องเริ่มต้นใหม่ จะประสบความสำเร็จในชีวิตหรือดำรงสถานภาพที่สูงขึ้นหรือไม่ก็สุดจะหยั่งรู้ได้ ดังนั้น แท้ที่จริงแล้วพวกเราน่าจะแสวงหาแนวทางเพื่อการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร คือ **หยุดการเวียนว่ายตายเกิดจะดีกว่า**

พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แนะนำว่าในสังคมชาวพุทธเรามีความเชื่อโดยทั่วไปว่า **สังคมใดก็ตาม เมื่อผู้ปกครองไร้คุณธรรม ฝ่าฝืน หรือละเมิดนิยามธรรม (กฎจักรวาล) และไม่มีธรรมาภิบาล ธรรมชาติก็จะปฏิวัติและทำลายสังคมนั้น**

วิบากกรรมทั้งหลายล้วนเกิดจาก **กิเลส** คือ เครื่องทำให้จิตใจเศร้าหมอง ซึ่งได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง นั่นเอง ส่วน **ตัณหา** หมายถึงความทะยานอยาก มักจะใช้ในเรื่องของกาม กามในที่นี้ไม่ใช่เฉพาะเรื่องทางเพศอย่างที่เราเข้าใจ ยังหมายถึงความสุขในทางโลก อันนำมาซึ่งความทุกข์ ถ้าเราทุกข์และต้องหลั่งน้ำตา น้ำตาเพราะความทุกข์ของคนเรา ในหลายๆ ชาติภพคงจะมากกว่าน้ำในมหาสมุทร ทำอย่างไร เราจะสามารถระงับวิบากกรรมให้หมดไปได้ มีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยเจ้าพระคุณ **สมเด็จพระพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี** เคยทำหน้าที่ไกลเกลี่ยพระภิกษุ 2 รูป ที่ทะเลาะวิวาทกัน พระรูปหนึ่งฟ้องสมเด็จพระโตฯ ว่า พระอีกรูปหนึ่งมาตีหัวท่าน สมเด็จพระโตฯ บอกพระรูปนั้นว่า ท่านไปตีเขาก่อน พระรูปนั้นเถียงว่าไม่จริงครับ สมเด็จพระโตฯ จึงเฉลยว่าชาติที่แล้วท่านไปตีหัวเขาก่อนนะซี แล้วถามพระทั้ง 2 รูปว่าอยากหมดกรรมนี้หรือไม่ ซึ่งพระทั้ง

2 รูปก็ประสงค์ที่จะหมดกรรมดังกล่าว สมเด็จพระสังฆราช จึงให้พระทั้ง 2 รูปกล่าวคำอธิษฐานกรรมต่อกัน เป็นการให้อภัย เพื่อตัดกรรมนั้นให้สิ้นสุดลง

เรื่องของกรรมที่เราเห็นว่าบางคนทำกรรมชั่วแต่ไม่เห็นจะได้รับผลกรรมชั่ว ส่วนเราทำกรรมดี แต่ทำไมยังไม่ได้ดี คำตอบคือ **วิบากกรรมในอดีตอาจยังไม่ส่งผลเท่ากับเหตุที่ประกอบ** เพราะกรรมเบาๆ อาจจะไม่ส่งผลในชาตินี้ เปรียบเสมือนเราทิ้งไฟที่เป็นกรรมดีทับไฟกรรมเก่าที่ไม่ดีเอาไว้ อย่างไรก็ตามกรรมเก่า จะต้องตามสนองจนได้ อุปมาว่า แม้เราจะหนีกรรมอย่างไร เจ้ากรรมนายเวรก็จะตามมาเอาคืนจากเราให้ได้ เปรียบเทียบกับการขับรถยนต์ ถ้าเราหมั่นสร้างสมสร้างกรรมดีเราก็ได้ขับรถที่มีสมรรถนะสูง ส่วนเจ้ากรรมเก่า นั้นเขาก็ขับรถตามไล่ล่าวิ่งมาชนหรือเบียดรถเราให้ตกเหว ส่วนกรรมดีที่เราทำไว้ก็เปรียบเหมือนรถคุ้มกันที่คอยปกป้องให้เรารอดพ้นจากเจ้ากรรมเก่า นั่นเอง เพราะฉะนั้นจึงควรสร้างกรรมดี เพื่อไม่ให้บาปกรรมเก่าไม่ว่าชาติไหนๆ ตามเราทัน การทำความดีนั้นจะเป็นอานิสงส์ส่งผลให้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีสถานะดีขึ้นตามลำดับ หรืออาจไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ซึ่งมี 6 ชั้น หรือ พรหมที่มี 16 ชั้น มีผู้สมมติว่า 1 วันบนสวรรค์ ขึ้นจากมหาวิมานาเท่ากับ 50 ปีในโลกมนุษย์และ 1 วันบนสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์จะเท่ากับ 100 ปีในโลกมนุษย์

ชีวิตมนุษย์จะประสบทั้งสุขและทุกข์ สามารถทำได้ทั้งบุญและบาป และสามารถบรรลุมรรคได้ สรุปได้ว่า **วิบากกรรมจะหมดลงเมื่อส่งผลจนหมดกำลังหรือด้วยการขอขมา การให้อภัย และอธิษฐานกรรม การสั่งสมบุญให้มากจึงสามารถตัดรอนวิบากกรรมในอดีตชาติและชาตินี้ได้**

บุญนำมาซึ่งความสุข คนมีบุญหน้าตาจะสดใส เช่น **คุณบดี ดร.ศักดิ์** มีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบมาก โชคดีที่มีอาจารย์ รุ่นพี่ เพื่อนๆ และน้องๆ ให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังใจจนทำให้แข็งแกร่งขึ้น เรียกว่ามีภูมิด้านทานดีแล้ว น่าจะทำงานในตำแหน่งนี้ได้ครบวาระแต่ต้อง**ไม่ประมาทในธรรม** หมั่นสร้างกุศลกรรม กรรมที่คุณบดีสร้างให้คณะนิเทศศาสตร์เจริญก้าวหน้าถือเป็นกรรมดี ที่พวกเราล้วนอนุโมทนา สำหรับนิสิตทั้งหลายการทำกรรมดีก็คือ ต้องขยันหมั่นเพียร เรียนให้เก่ง ให้สำเร็จ สมดังความตั้งใจของพ่อแม่และตัวเราเอง ผมขอยกตัวอย่างตอนที่ผมเป็นอาจารย์ปีแรก สอนหนังสือศิษย์รุ่นแรกมีศิษย์ที่ฉลาดและแหลมคมอยู่หลายคน ที่เด่นมากมี 3 คน คือ **อาจารย์บรรลพศักดิ์ อรรถนโณ อาจารย์เข้มชัย ชูติวงศ์และอาจารย์วานิช ศรีบัวเอี่ยม** ทั้ง 3 คน ทำคะแนนในวิชานิติกรรมสัญญาได้สูงสุด ผมได้เก็บสมุดคำตอบของทั้ง 3 คนนั้นไว้ให้เป็นตัวอย่างแก่เพื่อนๆ คนอื่นที่มาขอดูการตอบที่ทำให้ได้คะแนนสูงเพื่อเป็นตัวอย่างให้ไปพัฒนา



ตนเอง ต้องยอมรับว่าคำตอบข้อสอบของศิษย์ทั้ง 3 คน ถูกใจเหมือนเข้าไปนั่งในหัวใจของอาจารย์จริง ๆ เชื่อว่าศิษย์เหล่านี้ล้วนสร้างบารมีที่ทำให้เกิดมาชาตินี้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เช่นเคยเป็นเจ้าภาพพิมพ์หนังสือธรรมะ แจกเป็นธรรมบรรณาการ นับเป็นทานบารมีที่ยิ่งใหญ่

ดังนั้นการทำความดี เช่น **ทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา** ล้วนเป็นบุญกุศลทั้งสิ้น กรรมดีเหล่านี้เปรียบเหมือนคะแนนสะสมที่มีการบันทึกไว้ นับเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและสรรเสริญยิ่ง สำหรับคนที่เบื่อหน่ายที่จะกลับมาเกิดมาตายอีกอาจพิจารณาทางเลือกที่จะบรรลุนิพพาน โดยสร้างความดีจนกระทั่งได้เป็นเทวดา แล้วรอเวลาที่จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์หลังสิ้นพุทธกาล (พ.ศ. 5000) ซึ่งจะเป็นยุคของพระศรีอริยเมตไตรย เป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 และมนุษย์ที่เกิดมาในยุคนั้น ต้องเป็นคนมีบุญและทุกคนจะสามารถบรรลุนิพพาน

ขอให้พวกเราทุกคนโชคดี ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งในทางโลกและในทางธรรม สวัสดิ์